Lauri Tarasti

30.9.2022

Lausunto EU:n vaalisäädöksestä

Perustuslakivaliokunnalle

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on pyytänyt minulta lausuntoa valtioneuvoston kirjelmästä Euroopan parlamentin päätöslauselmasta EU:n vaalisäädöksen uudistamisesta. Esitän sen vuoksi kunnioittavasti seuraavan.

Parlamentin päätöslauselman pohjana ollut mietintö hyväksyttiin Euroopan parlamentissa niukalla äänten enemmistöllä 323 – 262. Nykyistä vanhaa vuoden 1976 Euroopan parlamentin vaalisäädöstä on muutettu muutaman kerran, viimeksi vuonna 2018. Suomessa tästä annettiin laki 1224/2018, jonka tarkoituksena on tulla voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana sen jälkeen, kun kaikki jäsenvaltiot ovat ratifioineet muutokset. Näin ei kuitenkaan ole kuluneina neljänä vuonna tapahtunut eikä todennäköisesti tule tapahtumaan.

Nyt ehdotettu kokonaan uusi vaalisäädös kumoaisi tietenkin vireillä olevat vuoden 2018 muutokset. Yleisenä taustana ehdotetulle uudelle vaalisäädökselle lienee pyrkimys kehittää Euroopan unionia liittovaltioksi, vaikka sitä ei erikseen sanotakaan.

Suomen ei tule hyväksyä ehdotettua vaalisäädöstä. Se merkitsisi räikeää poikkeamaa maamme vaalilainsäädännöstä.

Vaalitoimitusten yhdenmukaistuttua eduskuntavaaleissa, tasavallan presidentin vaalissa, europarlamenttivaaleissa ja kuntavaaleissa tavoitteeksi tuli vaalien toimittamisen helpottamiseksi ja yksinkertaistamiseksi yhtenäistää vaalilainsäädäntöä. Yhtenäinen ja aiemmat vaalikohtaiset neljä vaalilakia korvaava nykyinen vaalilaki tuli voimaan 8.10.1998. Siinä oli 197 pykälää kumottujen neljän vaalilain 319 pykälän asemesta.

Tämän järjestelmän Euroopan parlamentin vaalisäädös kumoaisi ja johtaisi erilliseen lakiin europarlamenttivaaleista, mikä käy hyvin ilmi seuraavista tarvittavista muutoksista.

-yleiseurooppalainen vaalipiiri 28 edustajineen muodostaisi suuren ongelman. Monimutkainen ehdokaslistojen laadinta ei estäisi suuria valtioita saamasta suurinta osaa uusista paikoista. Parlamentin kokoa ei pitäisi kasvattaa nykyisestä 705:stä.

-äänestys olisi Suomessa vieras pitkien listojen äänestys, jossa ehdokkaiden sijoittelua ei äänestäjä voisi muuttaa, koska lista olisi suljettu.

-kaikilla äänioikeutetuilla olisi käytössään kaksi ääntä, toinen nykyistä valintaa ja toinen yleiseurooppalaisen vaalipiirin valintaa varten

-uusi vaaliviranomainen Euroopan vaaliviranomainen perustettaisiin yleiseurooppalaista vaalipiiriä varten. Miten muutoksenhaku järjestettäisiin?

-vaalipäivä olisi aina toukokuun 9 päivä, mikä olisi liian lähellä esimerkiksi vuonna 2029 alue- ja kuntavaaleja 15.4.2029. Vaalipäivä olisi myös useimmiten arkipäivä toisin kuin Suomen vaaleissa.

-äänioikeusikä olisi pääsääntöisesti 16 vuotta, jollei jäsenvaltion perustuslaissa säädetä siksi 17 tai 18 vuotta

-kirjeäänestys tulisi mahdollistaa kaikille äänioikeutetuille vaalien luotettavuutta heikentäen

-vaalien aikataulu poikkeaisi kokonaan Suomen vaalien nykyisestä aikataulusta

-vaalikampanja saisi alkaa aikaisintaan 56 päivää ennen vaaleja. Laissa ehdokkaan vaalirahoituksesta ja puoluelaissa vaalikampanja-aika on kuusi kuukautta ennen ja kaksi viikkoa jälkeen vaalipäivän.

-äänestyslippuihin tulisi painatta kunkin ehdokkaita asettaneen vaaliyhteisön nimi, akronymi, symboli tai logo ja ehdokkaiden nimet

-mielipidetiedustelut olisivat kiellettyjä vaaleja ennen 48 tuntia.

Edellä sanottuun viitaten tulisi lausuntoluonnoksen loppuun ottaa selvä toteamus, että valtioneuvosto ei voi hyväksyä ehdotettua vaalisäädöstä ja pyyhkiä pois luonnoksesta virke ”muilta osin valtioneuvosto voi pitää päätöslauselmaan sisältyviä muutosehdotuksia sinänsä kannatettavana”. Oletan, että useassa muussa valtiossa kannanotto tulee olemaan samansuuntainen.

Ehdotus ei ole realistinen, kun se myös on asetuksena kaikkia jäsenvaltioita sitova ja sellaisenaan sovellettava. Tämän vuoksi EU:ssa on ajanhukkaa jatkaa valmistelua tältä pohjalta.

Yhdyn myös kirjelmäluonnoksessa esitettyyn kantaan, ettei ehdotus ole kaikilta osiltaan toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteiden mukainen.